

2.1.TEMEL FİNANSAL TABLOLARIN ANALİZ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

2.1.1. Bilanço Kalemlerinin Analiz Bakımından Anlam ve Önemi

Bilanço temel finansal tablolardan birincisi olup, 4 unsurdan oluşmaktadır. Bunlar başlık, varlıklar, kaynaklar ve dipnotlardır.

Bilançonun başlığında ait olduğu işletmenin adı, düzenlenme tarihi, özet ya da ayrıntılı bilanço olduğu ve varsa tutar kısaltması yer alır.

Örneğin;

AYGAZ ANONİM ŞİRKETİ 31 ARALIK 20xx TARİHLİ ÖZET BİLANÇOSU (TL)

Bilançodaki anlamıyla varlık; bir işletmenin faaliyetlerini sürdürmesi ve borçlarını karşılayıp ödeyebilmesi için sahip olduğu ekonomik değerlerdir. İşletmeler iki amaçla varlık bulundurlar. Birincisi faaliyetlerini sürdürmek ikincisi yabancı kaynakları karşılayıp vadesi gelenleri ödemektir. Varlıklar dönen varlıklar ve duran varlıklar olmak üzere iki grupta sunulur.

Bilançonun ikinci unsuru olan kaynaklar, iki farklı unsurdan oluşmaktadır. Yabancı kaynak ve özkaynak. Yabancı kaynaklar borç verenlerin varlıklar üzerindeki haklarını ifade ederken özkaynaklar işletme sahip veya ortaklarının varlıklar üzerindeki haklarını ifade eder. Yabancı kaynaklar kendi içerisinde ödenme sürelerine göre kısa vadeli yabancı kaynaklar ve uzun vadeli yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. Özkaynaklar da kendi içerisinde iki farklı unsuru içerir. Bunlar ödenmiş sermaye ve otofinsman kaynaklardır.

Bilançonun dipnotları, bilançoda yer alması gereken ancak rakamsal olarak açıklanamayan ve rakamsal bilgilerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak bilgileri içermektedir. Bilanço dipnotları analistin rakamsal bilgileri daha iyi anlamasını ve işletmeyi tanımasını sağlar. İzleyen kısımlarda örnek bir bilanço yer almaktadır. Bu bilançoju incelediğinizde finansal muhasebe dersinde görmüş olduğumuz bazı bilgileri hatırlayacaksınız.

Bilançonun Tanımı: Bilanço, herhangi bir ekonomik birimin belirli bir tarihteki varlıkları ve bu varlıkları finanse eden kaynakları gösteren finansal tablodur. Bu tanım çerçevesinde bilançoda 3 unsur görmekteyiz. Birincisi işletmenin sahip olduğu varlıklar ve bu varlıkların unsurları, ikincisi kaynaklar ve kaynakları oluşturan unsurlar, üçüncüsü, varlıklarla kaynaklar arasındaki finansman ilişkisidir. Bu unsurları ifade eden kavrama kısaca finansal durum denilmektedir. Bir başka ifadeyle **bilanço; bir ekonomik birimin belirli bir tarihteki finansal durumunu gösteren tablodur**. Muhasebe standartlarında **finansal durum tablosu** olarak da adlandırılmaktadır.

Bilançoda yer alan bilgiler bilgi kullanıcılarına iki türde sunulur. Bunlardan birincisi hesap türü bilanço olup varlıklar ile kaynaklar yanyana sunulur. İkinci tür sunum rapor türü olup varlıklardan sonra altta pasif yer alır ve onu bilançonun dipnotları izler.

Bilanço bazı ilkeler gözönünde bulundurularak hazırlanır. Başka bir ifade ile bilançonun sunulmasında bu ilkelere uyulur. Bu ilkelerin amacı, varlıkların ve bu varlıkları finanse eden kaynakların muhasebe kayıt, hesap ve tablolarında anlamlı bir şekilde tespit edilmesi ve gösterilmesi yoluyla belli bir tarihte işletmenin mali durumunun açıklıkla ve ilgililer için gerçeğe uygun olarak yansıtılmasını temin etmektir.

Bu ilkeler daha önceki muhasebe derslerinde işlenmiş olduğundan bu bölümde ele alınmamıştır.

2.1.1.1.Dönen Varlıklar

Dönen varlıklar nakit olarak elde ve bankada tutulan varlıklar ile normal koşullarda bilançonun düzenlediği tarih itibarıyla en fazla bir yıl veya işletmenin normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketmesi ön görülen varlık unsurlarını içerir.

İşletme yöneticileri, finansman yöneticileri, işletmeye kredi verecek olanlar ve işletmenin kısa süreli yüklenimlerini yerine getirip getiremeyeceği konusunda karar verecek olanlar için dönen varlıklar grubunun önemi vardır.

Dönen varlık, bir işletmenin günlük faaliyetlerini yürütmek ve kısa vadeli yabancı kaynaklarını ödemek için sahip olduğu ekonomik değerlerdir. Bu tanıma göre bir işletmede dönen varlıklar iki gereksinmeyi karşılamak için bulundurulur. Birincisi günlük faaliyetlerin sürdürülmesi, ikincisi ise vadesi gelen borçların ödenmesidir.

Dönen varlıkların analizinde 3 önemli hususa dikkat edilmesi gerekir:

1.Dönen varlıkların büyüklüğü

Dönen varlıkların büyüklüğünü , dönen varlıkların bulundurulma amaçları yanında işletmenin faaliyet alanı da belirlemektedir. Dönen varlıkları yeterli olmayan bir işletme hem günlük faaliyetlerini sürdürmede zorlanabilir, hem de borç ödemede zorlanır. Örneğin nakdi yetersiz olan işletme peşin satış yapmak ister. Kredili satışlar nakit gereksinmesini karşılayamayacaktır. **Ancak günümüz piyasa koşullarında kredili mal satılmaz diyen kaç işletme satış yapabilir? Ya da yeterli hammadde olmayan bir işletme imalat faaliyetinde bulunabilir mi?** Dönen varlıkların büyüklüğünü belirleyen diğer bir faktör de işletmenin faaliyet alanıdır. Genellikle ticaret işletmelerinde dönen varlıklar duran varlıklara göre daha fazladır. Sanayi işletmelerinde tersi belirlenir.

2.Dönen varlıkların yapısı

Dönen varlıkların yapısı hem borçları ödeyecek hem de günlük faaliyetleri karşılayacak şekilde olmalıdır. Dönen varlıklar miktarca yeterli olmakla birlikte kaliteli olmayabilir. Bu durumda gerek borçların ödenmesinde gerekse günlük faaliyetlerin yürütülebilmesinde zorluk çıkabilir. **Örneğin dönen varlıkların büyük bir çoğunluğunun hammadde stokları ile alacaklar oluşturuyorsa bu işletme borçlarını ödemeyebilir mi?**

3.Dönen varlıkların finansmanı

Dönen varlıkların hangi kaynaklarla finanse edildiği de mali analizde önemlidir.

Kısa vadeli yabancı kaynakların tamamı dönen varlıkların finansmanında kullanılmalıdır. Ancak dönen varlıklar kısa vadeli yabancı kaynaklardan büyük olmalıdır. Çünkü az yukarıda belirtildiği üzere dönen varlıklar hem kısa vadeli borçları karşılayacak hem de günlük faaliyetlerde kullanılacaktır. Bu nedenle dönen varlıkların günlük faaliyetleri finanse edecek kısmı da öz kaynaklardan karşılanmalıdır. Uzun vadeli borçlarla da finanse edilebilir ancak bu durumda borçlu finansman oranı yükselebilir ayrıca uzun vadeli borçlar kısa vadeli hale geldiğinde dönen varlıklar tüm borçları karşılayamayabilir.

Analitik açıdan bakıldığında, dönen varlıkların tamamına çalışma sermayesi adı verilir.Dönen varlıkların kısa vadeli borçları aşan kısmına net çalışma sermayesi denir.Bu iki kavram dönen varlıkların iki amaçla bulundurulmasına teknik bakış açısı oluşturur.Dönen varlıklar aşağıdaki değerleri kapsar ve paraya çevirme derecelerine, likidite esasına göre sıralanır.

1.Nakit ve Nakit Benzerleri

2.Menkul Kıymetler

3Ticari Alacaklar

4Diğer Alacaklar

5Stoklar

6Gelecek Aylara Ait Giderler Gelir Tahakkukları

7Diğer Dönen Varlıklar

A.Nakit ve Nakit Benzerleri

Nakit, işletmedeki nakit ile vadesiz mevduatı ifade eder. Nakit benzerleri, kısa vadeli nakit yükümlülükler için elde bulundurulmuş ve yatırım amacıyla veya diğer amaçlarla kullanılmayan varlıklardır. Bir varlığın nakit benzeri olarak kabul edilebilmesi için, değeri kesinlikle belirlenebilen bir nakde dönüştürülebilmesi ve değerindeki değişim riskinin ise önemsiz olması şarttır.

Nakit ve nakit benzerleri, işletmenin nakit yönetiminin ayrılmaz parçasıdır. Nakit benzerleri kapsamına dahil edilecek finansal araçlara ilişkin örnekler aşağıda verilmektedir:

- Çekler (vadesiz),
- Likit fonlar ve kısa vadeli tahvil ve bono fonları,
- Ters-repo işlemlerinden alacaklar,
- Vadesi 3 aydan kısa olan mevduat (vadesi 3 aydan uzun mevduat finansal yatırımlar arasında gösterilir),
- Edinilme tarihinde vadesine 3 aydan az kalmış devlet tahvili ve hazine bonoları veya aktif bir piyasası olan likit diğer borçlanma araçları,
- Para piyasalarından alacaklar,

Nakit işletmenin likit durumunu gösteren bir bilanço kalemi olarak yönetimin, kredi verenlerin, satıcıların ve ortakların ilgisini çeker. İşletme yönetimi peşin alışlar, giderler, vadesi gelmiş borçlar ve personel ücretleri için yapacağı ödemeler nedeniyle hazır değerlerle ilgilenmek zorundadır. Kredi verenler nakit kredisini nerede kullanacağı ve gelecek bakışıyla nakit yaratma gücü hakkında bilgilenebilirler. Ortaklar temettü alabilmek için nakit değerlerle ilgilenirler.

Yapılacak analizlerde, işletmenin elindeki nakit miktarının optimum olması ve nakit kaynaklarının uygun olması istenir. Nakit ve nakit benzerlerinin gereğinden fazla olması atıl kalmasına neden olacağından özellikle enflasyon dönemlerinde eldeki nakitin satın alma gücünü düşürür. Gereğinden az nakit miktarı da gerek günlük faaliyetler gerekse borç ödeme bakımından sorun yaratabilir.

Nakit ve Nakit benzerleri için en uygun kaynaklar dönen varlıkların kendi içerisinde dönüşümü olarak alacakların tahsil edilmesidir. Alınan avanslar olumlu bir yabancı kaynaktır. Kısa süreli banka kredileri, sermaye artırımını gibi kaynak unsurlarının nakdi arttırması istenmekle birlikte elde nakit tutulması nakitin atıl kaldığını gösterir.

Alınan vadeli çeklerin nakit ve nakit benzerleri içerisinde gösterilmesi yorum yapanları yanıltır. Bu durumdaki çeklerin hazır değerlerden düşülmesi gerekir.

Yapılacak analizlerde bilgi kullanıcıları için elde günlük faaliyetleri karşılayacak ve vadesi gelen borçları ödeyebilecek miktarda nakdin olması önemli bir veridir. Ancak verilecek kararlar için bu veri yeterli değildir. Başta kredi verenler olmak üzere tüm bilgi kullanıcıları nakit miktarının yanında bu nakdin nereden sağlandığı ve gelecekteki nakit akışlarını tahmin edebilmek önemlidir. Bilanço gelecekteki nakit akımlarıyla ilgili bilgileri ham olarak içerir. Tahmin için nakit akım tablosunun hazırlanması ve yorumu gerekir. Dolayısıyla nakit akım tablosu bilançoda yer alan nakit ve nakit benzeri kalemindeki tutarın nereden kaynaklandığını gösteren tablodur. Nakit akım tablosu dönem başından dönem sonuna nakit ve nakit benzerleri kaleminde oluşan artış ve azalışında nedenini açıklar.

A. Menkul Kıymetler

İşletmelerin paraya olan gereksinimleri iş kollarına para piyasasının durumuna göre değişir. Beklenmedik bir zamanda ortaya çıkacak para gereksinmesini karşılayabilmek için elde büyük miktarlarda para bulundurmamak eldeki paranın çalıştırılmayan gelir getirisinin bekletilmesi demektir. Ayrıca bazı işletmelerde mevsimlik dalgalanmalar atıl kalabilecek nakit yaratabilir. İşletmeler atıl

durumda olan bu paraları geçici yatırım amacıyla pazarlanabilir borsası olan hisse senetleri tahviller ile bunların türevi olan kıymetlere yatırabilirler. Bunun sonucunda da işletmeyi alım-satım karı, faiz temettü elde ederler. Menkul kıymetler işletmelerin atıl nakdini değerlendirme amacıyla geçici süreler için alınan hisse senetleri, tahvil ve bunların türevi olan kıymetleri kapsar.

Menkul kıymetlerin satın alınması da elden çıkarılması da normal karşılanır. Nakit ve nakit benzerlerinin yeterliliği menkul kıymetlerle birlikte düşünülmelidir. Başka bir ifade ile hazır değerler tek başına gelecekteki borç ödemeleri için yetersiz görülebilir, ancak hazır değerler tek başına gelecekteki borç ödemeleri için yetersiz görülebilir, ancak Nakit ve nakit benzerlerinin birinci derecede destekleyen menkul kıymetlere yatırım yapılmış ise işletme borç ödemedede zorlanmaz.

Menkul Kıymetler Borsasının tam olarak işlemediği durumlarda özellikle geçici hisse senedi yatırımları işletmelerin zarar etmelerine neden olmaktadır. Konuyu İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının endexindeki dalgalanmalara bakarak daha geniş ele alabilirsiniz.

B. Ticari Alacaklar

İşletmelerin esas faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışından doğan ve vadesi en fazla bir yıl olan senetleri ve senetsiz alacaklara ticari alacak denir. Alacak vade bitiminde borçludan para isteme hakkı doğurur.

Türkiye’de mal ve hizmet satışlarının hemen hemen her sektörde vadeli olması işletmelerin ticari alacaklarına fazlaca fon bağlaması sonucunu yaratmıştır. Özellikle kredi kartı ve taksitli kart gibi ödeme araçlarının yaygınlaşması işletmelerde ortalama 2 ay süren vadeli satışları gündeme getirmiştir. Öte yandan dayanıklı tüketim malları, otomobil, ev, arsa, bilgisayar gibi malları satan işletmelerde vade süresi daha da uzamaktadır.

Ticari alacaklar, Alıcıları, Alacak Senetleri, Verilen Depozito ve Teminatlar, Şüpheli Ticari Alacaklar toplamından Alacak Senetleri Reeskontu ve Şüpheli Ticari Alacaklar karşılığı toplamının çıkarılması sonucu bulunan rakamı ifade eder.

Bütün işletmelerde bir miktar alacağın bulunması kaçınılmazdır. Ticari Alacakların azlığı ya da çokluğunu gelir tablosunda satışlar kaleminin rakamsal büyüklüğüne bakılarak karar verilir. Çünkü ticari alacakların kaynağı satışlardır. İşletmenin türüne ve içinde bulunulan sektörün özelliklerine göre de alacakların büyüklüğü farklı olabilir. Ticaret işletmelerinde alacakların büyüklüğü normal karşılanabilir.

Alacaklar belirli bir vade taşıdığından işletme alacaklarının tahsil sürelerine göre borçlanır. Bu nedenle alacaklar ticari borçlar için bir güvence oluşturur.

Bilançoda ticari alacaklardan bir indirim olarak şüpheli ticari alacak karşılığının olması, alacakların tahsilinde bazı sorunlar olduğuna işaret eder ve alacakların kalitesinin zayıf olduğu şeklinde yorumlara neden olur. Şüpheli alacaklar, alacakların gelecekte nakit yaratma gücünü olumsuz yönde etkiler.

C. Diğer Alacaklar

Mal ve hizmet satışı dışındaki faaliyetlerden doğan ve bir yıl içinde tahsil edilmesi düşünülen senetli ve senetsiz alacaklara diğer alacaklar kalemini oluşturur. Bu grupta yer alan alacakların tamamı yan faaliyetler olarak adlandırılan ödünç para verme işlemlerinden doğar. Dolayısıyla diğer alacakların satışlarla bir ilgisi yoktur.

Bilançoda diğer alacaklar; ortaklardan alacaklar, iştiraklerden alacaklar, bağlı ortaklıklardan iştiraklerden alacaklar, bağlı ortaklıklardan alacaklar, personelden alacaklar, şüpheli diğer alacaklar ve diğer çeşitli alacaklar toplamından, diğer alacak senetleri reeskontu ve şüpheli diğer alacaklar karşılığı toplamının çıkarılması sonucunda bulunan rakamı ifade eder.

Diğer alacaklar kalemi düşük miktarlarda makul karşılanır. Bu alacakların yüksek olması işletmenin yan faaliyetlere ağırlık verdiğini gösterir ve olumlu karşılanmaz. Ayrıca bu alacak türleri işletmenin satış hasılatına katkıda bulunmaz. İşletmenin dönen varlık fonlarının üçüncü kişiler tarafından kullanılması olarak yorumlanır.

D. Stoklar

Stoklar kalemi, işletmenin satmak, üretimde kullanmak veya tüketmek amacıyla edindiği ilkmadde ve malzeme, yarı mamul, mamul, ticari mal, yarı ürün, artık ve hurda gibi bir yıldan az sürede kullanılacak olan veya nakde çevrileceği düşünülen varlıkları ifade etmektedir. Bu ifade stok kavramının ticari işletmelerde farklı, imalat işletmelerinde farklı anlamlar taşıdığını göstermektedir.

Ticaret işletmelerinde stok, satın alınıp üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan satılan ticari malları ifade eder.

Üretim işletmelerinde stok ise, üretimde kullanılacak hammadde ve malzemeyi üretimi tamamlanmayan mamul olarak yarı mamulleri ve üretimi tamamlanan mamulleri kapsamaktadır.

Bilançoda stokların bileşimini bilmek analist bakımından son derece önem taşır. Dolayısıyla özet bilançoda yer almayan bu ayrıntının bilanço dipnotlarında sunulması ve buradaki bilgilere dikkat edilmesi gerekir.

Gerek ticaret işletmelerinde gerekse imalat işletmelerinde günlük faaliyetlerin devam ettirilmesi bakımından belirli bir miktar stok bulunması normal karşılanmalıdır. Ancak stokların beklenen düzeyden yüksek çıkması değişik bakış açılarıyla olumlu yorumlanmaz.

Stokların ticaret işletmelerinde ticari mal, imalat işletmelerinde mamuller nedeniyle yüksek olması işletmenin satış zorluğu çektiğini işaret eder. Böyle bir durum stoklara bağlanan fonların faaliyetlere katılmaması ve hasılat yaratmaması nedeniyle olumlu karşılanmaz. İşletme nakit yaratmada güçlük çeker. Nakit gereksinmesi artar.

Öte yandan satılmayan stokların bozulması modasının geçmesi gibi nedenlerle işletme zarara uğrar. Bu da faaliyet sonuçları olarak karlılığı olumsuz yönde etkiler.

Gereğinden az stok bulundurulması da bazen olumsuz durumlara yol açabilir. Müşteri siparişleri zamanında karşılanmayabilir. İmalat işletmelerinde yeterince hammadde ve malzeme stoğunun bulunmaması üretim faaliyetlerini aksatabilir.

Stoklar satışlarla eritilmektedir. Satışların yüksek olduğu bununla birlikte stoklarında yüksek olduğu bir işletmede stokların yüksekliği olumsuz yorumlanmaz. Özellikle stokların hammadde malzemeden oluştuğu durumlarda işletmenin güvenlik stoklarını yüksek tuttuğu veya fiyat artışlarından çok fazla etkilenmeyeceği dikkate alınarak olumlu yorum yapılabilir.

Stoklar genellikle ticari borçlarla finanse edilirler. Ticari borçların stoklardan büyük olmaması koşuluyla böyle bir finansman şekli olumlu karşılanmaz.

Diğer stoklar ve stok değer düşüklüğü karşılıklarının olması stokların kalitesinin düşük olduğu konusunda ip ucu verir. Bu ip ucu satış iadeleri ve satış iskontoları ile birlikte incelendiğinde gelir tablosunda yer alan bu iki kalemin tutarları da yüksek is stokların kalitesi düşüktür şeklinde yorum yapılabilir. Uzun dönemde böyle bir durum müşteri kaybına neden olacağından olumsuz yorumlanır ve yöneticilerin dikkati bu konuya yönlendirilir.

Stoklara ilişkin olarak verilen sipariş avansları da çoğu kez stoklar içersinde gösterilir. İşletmenin sipariş avansı vermesi mal bağlantısı yapmış olduğunu göstermesi bakımından olumlu yorumlanır.

E. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları

Dönemsellik kavramının bazı gider ve gelir unsurlarına uygulanması sonucunda dönem ayarlayıcı aktif hesaplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelecek aylara ait giderler, bedeli peşin ödenmiş fakat henüz tükenmemiş ve bir yıl içerisinde tüketilecek giderleri ifade eder. Gelir tahakkukları ise dönemin geliri olarak gerçekleşmiş fakat henüz istenilir hale gelmemiş gelirlerden alacakları ifade eder.

Gelecek aylara ait giderler tükenen varlıkların tipik örneğidir. Gider olarak gelir tablosunda gösterilir fakat fon çıkışına neden olmaz. Bilançoda fazlaca bir tutarda bulunmaz ve analizi etkilemez.

Gelir tahakkukları dönemin geliri olarak gelir tablosunda gösterilmelerine rağmen işletmeye fon girişi yaratmazlar. Nakide dönüşerek hazır değerleri destekler. Bilançoda diğer kalemlere göre düşük tutarlarda yer alırlar ve analizi fazlaca etkilemezler.

F. Diğer Dönen Varlıklar

Yukarıda belirtilen dönen varlık unsurları içinde yer almayan ve dönen varlık olarak tanımlanabilecek ekonomik değerler bu kalemde gösterilir.

Diğer dönen varlıklar grubunda yer alan hesaplar şunlardır: İndirilecek Katma Değer Vergisi, Diğer Katma Değer Vergisi, Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar, Personel Avansları, Sayım ve Tesellüm Noksanları ve Diğer Çeşitli Dönen Varlıklardır. Özellikle bu kalemde İndirilecek KDV ile Peşin Ödenen Vergiler önemli yer tutar. Ancak dönem sonu itibarıyla Peşin Ödenen Vergiler, Ödenecek Vergilerden mahsup edilir. Dolayısıyla bu kalemde İndirilecek KDV stok miktarına bağlı olarak yer alır.

Analizlerde fazlaca ek alınmaz. Büyüklüğü dönen varlıklar içerisinde yüksek bir paya sahip olursa hangi hesaptan oluştuğu da dikkate alınarak analizi ve yorumu yapılır. İndirilecek KDV bir alacak olup Hesaplanan KDV'den mahsup edilir. Hesaplanan KDV satılan malın satış fiyatına dahil edilir.

2.1.1.2. Duran Varlıklar

Bilançoda varlıkların ikinci unsurunu duran varlıklar oluşturmaktadır. Duran varlıklar grubu; bir yıldan veya bir normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerle, işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeven varlıkları kapsar.

Bir işletme duran varlıkların büyüklüğünü, ve çeşitliliğini işletmenin türüne, üretim teknolojisine, faaliyette bulunduğu sektörün özelliklerine bağlı olarak değiştirmektedir. Dolayısıyla duran varlıklara ilişkin analiz ve yorumlarda yukarıda ki hususun dikkate alınması gerekir.

Ticaret işletmelerinde duran varlıkların, dönen varlıklardan daha küçük olması beklenirken, imalat işletmelerinde duran varlıklara yapılan yatırım tutarı dönen varlıklardan daha büyüktür. İşletmenin türü ne olursa olsun duran varlıkların hasılat getirici veya arttırıcı unsur olarak maddi duran varlıklar ağırlıklı olması beklenir.

Üretim teknolojisi duran varlıkların tutarını belirleyen diğer bir faktördür. Teknoloji yoğun ve yüksek teknoloji makine ve teçhizatla donatılan işletmelerde maddi duran varlıklara yüksek tutarda yatırım yapılacağından bu işletmelerde duran varlıkların dönen varlıklara göre büyük olması beklenir. Emek yoğun üretim yapan işletmelerde duran varlıkların tutarı daha düşük olacaktır.

Duran varlıklara yapılan yatırımın büyüklüğü işletmelerin içinde bulunduğu sektörler göre de değişir. El işçiliği yoğun üretimi yapılan sektör ile teknoloji yoğun üretim yapan sektör de duran varlıkların büyüklüğü farklı olacaktır. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde imalat sektörüne göre daha küçüktür.

Entelektüel varlıklara dayalı üretim yapan bilişim sektöründe duran varlıklar rakamsal olarak küçük kalmaktadır.

Duran varlıklara yapılan yatırımlar işletmeye uzun sürede geri döndüğünden, özellikle işletmenin uzun bir süre olarak gelecekte fon yaratma gücünü merak edenler mutlaka ayrıntılı olarak duran varlıkları analiz etmelidir. Örneğin işletmenin hisse senedi satın alarak uzunca bir süre elinde tutmayı planlayan yatırımcı, işletmeye uzun vadeli kredi açmayı planlayan kreditorler mutlaka duran varlıkları analiz etmelidir.

Duran varlıkların finansmanında uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynaklar kullanılmalıdır. Kısa vadeli yabancı kaynakların duran varlık finansmanında kullanılması işletmenin borç ödeme geçişini ve net çalışma sermayesi miktarını olumsuz yönde etkiler. Bu durum analizlerde işletmenin aleyhine yorumlanır.

Duran varlıklar; Ticari Alacaklar, Diğer Alacaklar, Mali Duran Varlıklar, Maddi Duran Varlıklar, Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Özel Tükenebilir Varlıklar, Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları ve Diğer Duran Varlıklar olarak bilançoda bölümlenir.

A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar

İşletmelerin ana faaliyet konusuna giren mal ve hizmet satışından doğan borçludan bir hesap döneminden daha uzun sürede belli bir para isteme hakkı uzun vadeli ticari alacakları oluşturur.

Uzun vadeli alacaklar, dönen varlıkların duran varlığa dönüşmesi ve fonlarının uzunca bir süre başkaları tarafından kullanılması bakımından istenmez. Toplam aktifler içerisinde çok düşük bir yüzdeye sahiplerse normal yorumlanır. Özellikle Türkiye’de son yıllarda bazı sektörlerde uzun vadelere olanak veren satışlar rastlanmaktadır.

Uzun vadeli alacaklardan vade farkı içerenler dönem sonunda tasarruf değerine indirgenir. Dolayısıyla net değer üzerinden bilançoya yansıtılır.

Uzun vadeli ticari alacaklar; Alıcılar, Alacak Senetleri, Verilen Depozito ve Teminatlar toplamından varsa, Alacak Senetleri Reeskontu, Şüpheli Alacak karşılığı tutarları toplamının çıkarılması sonucu bulunan tutar üzerinden bilançoya yansıtılır.

B. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar

Uzun vadeli diğer alacaklar, işletmenin ana faaliyet konusu dışındaki işlemlerden doğan ve bir yıldan daha uzun sürede tahsil edilmesi düşünülen alacakları içerir.

Bu alacakların bilançoda yer alması, ticari faaliyetlere katkı sağlanması ve fonların işletme dışındaki kişi ve kuruluşlara uzunca bir süre bağlı kalması nedeniyle istenmez. Artış göstermesi de işletmenin aleyhine yorumlanır. İşletmenin çalışma sermayesi gereksinimini arttırmaları.

Bu grupta yer alan alacaklar şunlardır:

- Ortaklardan Alacaklar
- İştiraklerden Alacaklar
- Personelden Alacaklar
- Diğer Çeşitli Alacaklar

Bu grupta vade farkı taşıyan alacaklar bilançoda tasarruf değeriyle gösterilirler. Dolayısıyla Diğer Alacak Senetleri Reeskontu bu grupta negatif gösterilir. Şüpheli hale gelen alacaklar için karşılık ayrılmışsa şüpheli diğer alacaklar karşılığı da bir indirim olarak yer alır.

C. Mali Duran Varlıklar

Uzun vadeli yatırım amacıyla veya yasal zorunluluklar nedeniyle uzun vadede elde tutulacak menkul kıymetler ile başka şirketlere ortak olmak amacıyla satın alınan hisse senetleri bilançoda mali duran varlıkları oluşturur.

Mali duran varlıklara, bağlı menkul kıymetler, iştirakler, bağlı ortaklıklar, diğer mali duran varlıklar toplamından varsa, iştiraklere ve bağlı ortaklara sermaye taahhütleri ile değer düşüklüğü karşılıklarının çıkarılması sonucunda oluşan tutar üzerinden bilançoya yansıtılır.

Mali duran varlıklara yatırım işletmenin yan faaliyetidir ve bunun sonucunda gelir tablosunda faaliyetlerden doğan gelir ve karlar kısmında temettü gelirleri olarak gösterilen gelirler elde edilir. Yasal zorunluluklar nedeniyle alınan menkul kıymetler normal karşılanır.

Başka şirketlere ortak olmak amacıyla alınan hisse senetlerinin anlamı işletmenin aktiflerini ödünç vermesidir. Türkiye koşullarında hisse senetlerine yatırım risklidir ve kaybetme olasılığı yüksektir. Bu bakış açısıyla mali duran varlıklara yatırım olumlu yorumlanamaz.

Öte yandan günümüzde işletmeler arası işbirliği olanakları son derece gelişmiştir. Hatta bir çok alanda ortak girişimler söz konusudur. Eğer bir işletme, daha iyi koşullarda tedarik olanağı sağlayacaksa, daha iyi koşullarda pazarlama olanağı yaratacaksa, daha iyi ucuza finansman olanağı bulacaksa bu işleri yapan işletmelere ortak olması ana faaliyetleri direkt olarak besleyecek yan faaliyet olarak yorumlanabilir. Bu tür ortaklardan hisse başına temettü düşük bile olsa, işletmeye sağladığı tedarik, pazarlama, finans olanakları ana faaliyet karını olumlu yönde etkiler. Bu bakış açısıyla mali duran varlıklara yapılan yatırımlar işletmenin lehine yorumlanır.

İşletmenin hangi şirketlerin hisselerine iştirakte bulunduğu bilanço dipnotlarından anlaşılabilir.

Sermaye piyasası mevzuatına göre mali duran varlıklara, finansal duran varlıklar denilmektedir.

D. Maddi Duran Varlıklar

İşletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süreleri bir yıldan fazla olan fiziki varlık kalemlerinin ve bunlarla ilgili birikmiş amortismanların izlendiği hesap grubudur. Bu grupta yer alan unsurlar şunlardır:

- Arazi ve Arsalar
- Yer Altı ve Yer Üstü Düzenleri
- Binalar
- Tesis, Makine ve Cihazlar
- Taşıtlar
- Demirbaşlar
- Diğer Maddi Duran Varlıklar
- Yapılmakta Olan Yatırımlar
- Verilen Avanslar

Bu varlık unsurlarından hesaplanan amortisman tutarları *Birikmiş Amortismanlar* hesabının alacak toplamı üzerinden maddi duran varlıklar kaleminden bir indirim olarak gösterilir.

Maddi duran varlıklar mal ve hizmet üretiminde kullanılan değerler olarak, işletmenin kapasitesi ile ilgilidir. Maddi duran varlıkların gereğinden fazla olması işletme için kapasitelerini tam olarak kullanmayacağı dolayısıyla atıl kaldığını gösterir. Bu durumda sabit giderler birim başına daha yüksek olduğundan işletmenin satış karını olumsuz yönde etkiler.

Maddi duran varlıkların büyüklüğünü işletmenin türüne, üretilen mal ve hizmetin niteliklerini ve işletmenin faaliyette bulunduğu sektörün niteliklerine göre değişebilir. Örneğin, imalat işletmelerinde maddi duran varlıklar duran varlıkların en yüksek değerini oluşturduğu gibi dönen varlıklardan da yüksek olması beklenir.

Maddi duran varlıkların finansmanında uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynaklar kullanılmalıdır. Kısa vadeli yabancı kaynakların maddi duran varlıkların finansmanında kullanılması işletmenin mali yapısını olumsuz yönde etkiler. Özellikle borç ödeme gücü azalır.

Yapılmakta olan yatırımlar ve verilen avanslar tutarları, kapasite hesaplamaları ile devir hızlarının hesaplanmasında maddi duran varlıklar toplamından düşülmelidir. Zira bu iki unsur henüz işletme faaliyetleri de kullanılmayan maddi duran varlıktır.

Maddi duran varlıklarla ilgili olarak mali analistin üzerinde durması gereken bir diğer konuda yeniden değerlemedir. Yeniden değerlendirme amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin enflasyon dönemlerinde tarihi maliyetlerini cari maliyetlere yükseltme ve cari maliyetler üzerinden amortisman gideri ayırmaya olanak sağlayan bir düzenlemedir.

Maddi duran varlıkların değeri her yıl Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen oran kadar arttırılır.

Maddi duran varlıkların artışıyla ilgili hesaplama, analiz ve yorumlarda maddi duran varlıkların yeniden değerlemeden dolayı artan kısmı dikkate alınmalıdır. Örneğin maddi duran varlıklardaki artış her zaman kapasite artışı olarak yorumlanmaz. Şayet işletme yeniden değerlendirme suretiyle maddi duran varlıkları arttırmışsa reel anlamda kapasite artışı söz konusu değildir. Maddi duran varlıklarda ki artış fon kullanımınıdır. Ancak maddi duran varlıklar yeniden değerlemeye tabi tutulmuş ise işletmeden reel anlamda bir fon çıkışı söz konusu değildir. Dolayısıyla fon kullanımlarında yeniden değerlemeden dolayı artan kısım dikkate alınmaz.

İşletmeyi yeniden değerlendirme yapıp yapmayacağı ve ne kadar tutarda yeniden değerlendirme yaptığı bilançodan anlaşılır. Öz kaynaklar grubunda maddi duran varlıklar yeniden değerlendirme değer artışı kaleminden artış yeniden değerlemesi yapıldığını ve tutarını gösterir.

E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan ve işletmenin belli bir şekilde yararlandığı veya yararlanmayı beklediği aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında hukuken korunan haklar ve şerefiyelerin izlendiği hesap grubudur.

Maddi olmayan duran varlıklar, haklar, şerefiye, kuruluş ve örgütlenme giderleri, araştırma ve geliştirme giderleri, özel maliyetler, diğer maddi olmayan duran varlıklar ve verilen avanslar hesaplarını kapsar. Birikmiş amortismanlar bilançoda bir indirim olarak gösterilir.

Maddi olmayan duran varlıklar da maddi duran varlıklar gibi işletmenin hasılat yaratıcı unsurlarıdır. Özellikle günümüzde önlemleri giderek artmaktadır. Hatta birçok işletmenin gerçek firma değeri bilançoda gösterilemeyen ancak bir maddi olmayan duran varlık olarak isimlendirilen bağımlı müşteriler ve işletmecilerle ilgili entelektüel varlıkların değeri ile hesaplanmaktadır.

İmtiyaz, patent, lisans, ticari marka ve unvan gibi bir bedel ödenecek elde edilen bazı hukuki tasarruflar ile kamu otoritelerinin işletmeye belirli alanlarda tanıdığı kullanma, yararlanma gibi yetkiler dolayısıyla yapılan harcamaları kapsayan haklar maddi olmayan duran varlıkların önemli unsurudur.

İşletmede yeni ürün ve teknolojiler oluşturulması var olan ürün ve teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla yapılan her türlü harcamaların aktifleştirilen kısmını oluşturan araştırma ve geliştirme giderleri maddi olmayan duran varlıkların önemli diğer unsurudur.

Günümüz işletmelerinde neredeyse maddi olmayan duran varlıkların tamamını bu iki kalem oluşturmaktadır. Haklar işletmenin hasılatını artırıcı etkiye sahiptir. Araştırma ve geliştirme giderleri ise işletmenin yeni ürünler yeni teknolojiler geliştirmesine neden olacağından gelecekte hem hasılatını olumlu etkileyecek hem de rekabet üstünlüğü sağlayacaktır. Bu bakımdan maddi olmayan duran varlık olarak araştırma ve geliştirmeye yatırım yapan işletmelerin bu davranışı lehte yorumlanır.

Birtakım imtiyazlara, patentlere, ticari markalara yatırım yapan işletmelerin bu davranışı da lehte yorumlanır. Her iki yatırımda gelecekte yeni fonlar yaratır.

F.Bilanço Varlıkların Diğer Unsurları

Yukarıda değinilen aktif kalemler dışında bilançonun aktifinde yer alan ancak tutarları bakımından analistin yorumunu etkileyen kalemlere bu kısımda kısaca değinilecektir.

i.ÖZEL TÜKENMEYEN TABİ VARLIKLAR

Belirli bir rezervin (maden gibi) kullanılması için yapılan ve o rezervin tükenmesine paralel olarak değeri yitirecek olan, arama, hazırlık ve geliştirme işleri için yapılmış giderler özel tükenmeye tabi varlıkları oluşturur.

Bu giderlerin en önemlileri arama giderleri ile hazırlık ve geliştirme giderleridir. Daha çok petrol, maden ve orman işletmeleri için geçerli olan bu giderler gelecekte üretimi ve hasılatı olumlu etkileyecek türdendir. Bu nedenle yapılması işletmenin lehine yorumlanır.

ii.DÖNEM AYIRICI UZUN VADELİ BORÇLU HESAPLAR

İçinde bulunulan dönemde ortaya çıkan ancak gelecek yıllarda ait olan giderler ile faaliyet dönemine ait olup sonraki yıllarda tahsil edilecek gelirler bilançoda gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları kaleminde gösterilir.

Genellikle tutar olarak aktifler içerisinde önemli bir yer tutmazlar çoğu zamanda yoktur. Çünkü işletmenin hem uzun vadeli gideri peşin yapması hem de hak ettiği bir geliri sonraki yıllarda tahsil edecek olması işletme için herhangi bir avantaj sağlamaz.

iii. DİĞER DURAN VARLIKLAR

Bundan önce değinilen duran varlık unsurlarında yer almayan duran varlıklar diğer duran varlıklar kalemını oluşturur, Yine yukarıda belirtildiği gibi bu tür varlıkların tutarı analizi etkileyecek büyüklükte değildir. Bazen dikkate bile alınmaz.

KAYNAKLAR

Genel Bilgiler

Bilanço unsuru olarak kaynak (pasif) işletmelerin sahip olduğu varlıkların sağlandığı değerleri ifade eder. Bu anlamda varlıklar ya işletme sahip veya ortakları tarafından sağlanmıştır ya da varlıklar üçüncü kişilere borçlanılarak sağlanmıştır. İşletme sahip veya ortakları tarafından sağlanan kaynağa Öz Kaynak üçüncü kişilerden borçlanılarak sağlanan kaynağa da yabancı kaynak denilmektedir. Yabancı Kaynaklar ödenme sürelerine göre ikiye ayrılır: Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar ve Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar.

Öz kaynakların yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda tanımını, “**İşletme sahip veya ortaklarının varlıklar üzerindeki haklarıdır**” şeklinde yapabiliriz. Benzer şekilde yabancı kaynak, “**İşletmeye borç verenlerin varlıklar üzerindeki haklarıdır**” şeklinde tanımlanabilir.

Bütün işletmelerde öz kaynakların yabancı kaynaklardan büyük olması istenir. Nedenlerini tartışınız.

İşletmenin yabancı kaynaklarının önemli bir bölümün faiz ödenir. Başka bir ifade ile yabancı kaynakların işletmeye bir maliyeti vardır v bu faiz olarak ödenir. Eğer bir işletme sağladığı yabancı kaynaktan bu kaynağa ödeyeceği faiz giderinden daha yüksek gelir elde ederse borçlanma karlılığı arttırır. Bununla birlikte işletmeye ortak olanların da işletmeden temettü beklentisi vardır. Başka bir ifade ile öz kaynakların da işletmeye bir maliyeti vardır, bu maliyet ortaklara temettü olarak ödenir. Bu bağlamda öz kaynaklar en pahalı kaynaktır. Çünkü işletme yöneticileri işletmenin hisse senedine yatırım yapan yatırımcıya piyasadaki diğer yatırım araçlarının getirisinden daha fazla getiri garanti etmelidirler. Aksi halde yatırımcı hisse senedinden vazgeçer veya ortaklıktan vazgeçerek hisse senedini satar bu durumda firma değerini olumsuz yönde etkiler.

Bütün işletmelerde Finansman Yöneticisi her iki kaynak unsurunun maliyetini hesaplayarak optimum kaynak yapısını oluşturmalıdır. Bu genel açıklamalardan sonra izleyen kısımlarda kaynak unsurlarının mali analiz bakımından anlam ve önemini içeren açıklamalar yer alacaktır.

2.1.1.3. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar (KVYK)

Kısa vadeli yabancı kaynaklar bilanço tarihi itibariyle en çok bir yıl içerisinde ödenecek borçları kapsar. Bilançoda aşağıdaki şekilde bölümlenerek sunulur:

- Mali Borçlar
- Ticari Borçlar
- Diğer Borçlar
- Alınan Avanslar
- Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler
- Borç ve Gider Karşılıkları
- Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları
- Diğer KVYK.lar

Kısa vadeli yabancı kaynaklar dönen varlıkların finansmanında kullanılmalıdır. KVYK'lar tutarı da dönen varlıklardan küçük olmalıdır. Kısa vadeli borçlarının ödenmesinde de dönen varlıklar kullanılır. Bu borçların ödenebilmesi dönen varlıklardan küçük olması kadar, dönen varlıkların KVYK.lar ödeyecek kalitede olması gerekir.

Kısa vadeli yabancı kaynakların işletmeye maliyeti vardır ve bu maliyet faiz olarak borç verenlere anapara ile birlikte ödenir. Borçların ödenememesi durumunda işletme yeni borçlanmalara gidebilir. Yeni borçlar yeni faiz yükü getireceğinden kaynak maliyeti yükselir ve karlılık olumsuz yönde etkilenir veya zarar söz konusu olur.

Kısa vadeli yabancı kaynakların hem ödenebilir hem de maliyeti düşük kalemlerden oluşması işletmenin lehine yorumlanır. Örneğin KVKYK.ların büyük çoğunluğunun banka kredilerinden oluşması ödenebilirlik açısından olumlu yorumlanmaz.

A. Mali Borçlar

Kredi kurumlarına olan kısa vadeli borçlar ile kısa vadeli para ve sermaye piyasası amaçlarıyla sağlanan krediler ve vadesine bir yıldan daha az bir süre kalan uzun vadeli banka kredileri ve çıkarılmış tahvillerin ana para taksit ve faizlerini kapsar.

Mali borçlar aşağıdaki hesaplardan oluşur:

- Banka Kredileri
- Uzun Vadeli Kredilerin Ana Para Taksit ve Faizleri
- Tahvil Ana Para Borç Taksit v Faizleri
- Çıkarılmış Bonolar ve Senetler
- Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler
- Diğer Mali Borçlar
- Menkul Kıymet İhraç Farkları (İndirim Olarak)

Mali borçların analiz bakımından dikkat yöneltmesi gereken özellikleri şunlardır:

- Mali Borçlar işletmenin yabancı kaynakları içerisinde en likit borçlardır ve mutlaka nakit ödenir.
- Mali borçlar vadesinde ödenmediği takdirde hem işlemiş faizlerine hemde ana paraya yeniden faiz işlemeye başlar. Bu bakımdan işletme için pahalı bir kaynak unsurudur.
- Hazır değer olarak elde tutulması atıl kaldığını gösterir ve işletmenin aleyhine yorumlanır.
- Mali borçlar ödendiğinde dönen varlıkların likiditesini de azaltır.
- Mali borçların mümkün olduğunca düşük olması istenir.
- Mali borçlar için ödenen faizler gelir tablosunda finansman giderleri kaleminde kısa vadeli borçlanma giderleri hakkında yer alır.

B. Ticari Borçlar

Ticari borçlar, işletmenin ticari ilişkileri sonucu oluşan bir yıla kadar vadeli senetli ve senetsiz borçlarıdır. Genellikle vadeli mal ve hizmet satın almadan doğar. Bu nedenle dönen varlıklarda stoklar kaleminin finansmanında kullanılırlar.

İşletmeler müşterilerine açacakları kredi miktarı ve sürelerini ticari borçların miktarı ve sürelerine göre ayarlarlar. Böylelikle alacaklardan elde edilen fonlarla ödenirler. Bunun gerçekleşebilmesi için borçların vadesi alacakların vadesinden fazla olması gerekir.

Bilançoda ticari borçların stoklar ve alacaklar tutarını aşmadığı müddetçe bulunması arzu edilen bir durumdur. Bu durum işletmenin satıcılar karşısında kredisinin olduğunu gösterir. Banka kredilerine göre hem ucuz hem de ödenmesi daha esnek borçlardır.

Ticari borçlar aşağıdaki unsurları içerir:

- Senetsiz Borçlar (Satıcılar)
- Borç Senetleri
- Alınan Depozito ve teminatlar
- Diğer Ticari Borçlar
- Borç Senetleri Reeskontu (İndirim Olarak)

C. Diğer Borçlar

Herhangi bir ticari nedene dayanmadan meydana gelmiş ve en fazla bir yıl içerisinde ödenecek borçlardır. Başka bir ifade ile yan faaliyetlerden doğan borçlardır. Diğer borçlar aşağıdaki hesapları kapsar.

- Ortaklara Borçlar
- İştiraklere Borçlar
- Bağlı Ortaklıklarına Borçlar
- Personele Borçlar
- Diğer Çeşitli Borçlar
- Diğer Borç Senetleri Reeskontu (İndirimli Olarak)

İşletmenin yukarıda belirtilen unsurlardan kısa vadeli kaynak sağlaması olumlu yorumlanmakla birlikte yan faaliyetler olarak tutarları fazla miktarda olmaz. Ortaklara temettü borçları uygulamada en fazla görülen borç türüdür.

D. Alınan Avanslar

Alınan avanslar gerek satış anlaşmaları, gerekse diğer nedenlerle işletme tarafından üçüncü kişilerden alınan avansları ifade etmektedir. Alınan sipariş avansları satış anlaşmaları sonucunda, malın tesliminden veya hizmetin görülmesinden önce peşin tahsil dilen paraların izlendiği hesaptır. Alınan diğer avanslar sipariş avansları dışındaki avansların izlenmesinde kullanılır.

Alınan sipariş avanslarının bilançoda yer alması işletmenin lehine yorumlanır. Avanslar yoluyla, işletme malı teslim etmeden hasılatın bir kısmına kavuşmakta ve bunu işletme faaliyetlerinde kullanmaktadır. Ayrıca alınan avanslar mal ve hizmet ödeme yükümlülüğünü temsil ettiklerinden para ile ödenmeyecek borç özelliği taşır.

E. Ödenecek Vergi Ve Diğer Yükümlülükler

İşletmenin sorumlu veya mükellef sıfatıyla ödeyeceği vergi, resim, harç, kesinti, sigortalar primi, sendika aidatları vb. borçlarını ifade etmektedir. Uygulamada iki hesap ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler kaleminin büyüklüğünü belirlemektedir. İşletmenin sorumlu ve mükellef sıfatıyla ödeyeceği vergilerin izlendiği ödenecek vergi ve fonlar hesabı ile sosyal güvenlik mevzuatı gereği çalışanlardan kesilen emeklilik v sigorta primleri ile işveren katkı paylarını kapsayan ödenecek sosyal güvenlik kesintileri hesabı.

Ödenecek vergi ve diğer yükümlülüklerle ilgili olarak aşağıdaki hususlar analiz ve yorumlarda dikkate alınmalıdır.

- Bilançoda bu kaleme ilişkin tutarın olması normal karşılanır.
 - Bu borçlar dönen varlıkların birinci derece likit unsurlarıyla ödenir. Ödenmediği takdirde cezalı duruma düşerler. Bu durum hem işletmenin borç yükünü artırır hem de prestijini olumsuz yönde etkiler.
 - Ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler işletme için ortalama 25 gün vadeli faizsiz bir kaynak özelliği taşımaktadır. Türkiye'deki mevcut vergi yasalarına ve sigorta mevzuatına göre vergilerin ve kesintilerin tahakkuku ile vergi dairesine veya SSK'ya ödenme tarihleri arasında ortalama 25 gün fark vardır. Şöyle ki;
- İşletmenin gelir unsurlarından yapmış olduğu vergi ve fon kesintileri aylık muhtasar beyanname ile izleyen ayın 20'sine kadar vergi dairesine yatırılır.
 - Katma Değer Vergisi aylık olarak izleyen ayın 25'ine kadar vergi dairesine yatırılır.
 - Yıllık gelir ve kurumlar vergisi taksitlendirilir.
 - Sigorta primleri aylık olarak izleyen ayın 30'una kadar SSK'ya yatırılır.

F. Borç ve Gider Karşılıkları

Bilanço tarihinde belirgin olarak ortaya çıkan ancak tutarının ne olacağı kesin olarak bilinmeyen veya tutarı bilinmekle birlikte ne zaman gerçekleşeceği bilinmeyen kısa vadeli borçlar veya giderler için ayrılan karşılıklar bilançoda borç ve gider karşılıkları olarak ifade edilir. Bu grupta yer alan karşılıklar varlıkları düzenleyici özellikte değildir.

Dönem karından ayrılan dönem karı vergi ve yasal yükümlülük karşılıkları hesabı bu grubun tutar bakımından en büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu tutar işletmenin dönem karının büyüklüğüne göre

değişir. Analiz ve yorumlarda mali durumu ve faaliyet sonuçlarını etkileyecek herhangi bir yönü yoktur. Vergi ödemek işletmenin kar elde etmesiyle ilgilidir.

Borç ve gider karşılıklarının diğer önemli bir hesabı da kıdem tazminatı karşılığıdır. İş kanunu uyarınca işletmede çalışan personel, emekli olduğunda hastalık veya askerlik hizmeti nedeniyle ayrıldığında ya da iş akdi işveren tarafından sebepsiz olarak sona erdirildiğinde ödenmek üzere çalıştığı her yıla karşılık; 1 aylık kıdem tazminatını hak eder.

Kıdem tazminatı işletme için ödenmesi koşula bağlı bir borçtur. Büyük işletmelerde istatistiklerden yararlanarak izleyen yıl içinde ayrılacağı tahmin edilen ya da ayrılması konusunda karar alınan işçilerin kıdem tazminatı kısa vadeli borç ve gider karşılıklarından kısa vadeli olana aktarma yapılır.

Gerek vergi karşılıkları gerekse kıdem tazminatları işletmenin ödeme yükümlülüğü olduğundan borç ve gider karşılıkları kalemindeki azalış işletmenin likiditesini azaltır. Ancak kardan ayrıldığı için işletmenin mali durumunu ve mali yapısını olumsuz yönde etkilemez. Borç ve gider karşılıklarındaki artış işletmeye yeni bir kaynak girişine neden olmaz. Çünkü işletmedeki mevcut kaynaktan ayrılır.

G. Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları

Gelecek aylara ait gelirler, gerçekleşmediği halde veya gelecek döneme ait olduğu halde peşin tahsil edilen gelirlerin bilançoda gösterimidir. Gider tahakkukları gerçekleşmediği halde henüz ödeme safhasına gelmeyen giderlerin dönemsel kavramı gereği gelir tablosunun yansıtılmasını ve borç olarak da bilançoda gösterilmesini sağlayan hesaptır.

Gelecek aylara ait gelirler fazlaca olmamakla birlikte dönemin gideri olarak tahakkuk edilen fakat henüz ödeme aşamasında olmayan giderler fazla olabilir. Bu fazlalık işletmenin aleyhine yorumlanmaz.

H. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Yukarıda ele alınan kısa vadeli yabancı kaynak unsurları içerisinde olmayan kısa süreli borçların gösterildiği bilanço kalemidir. Fazlaca bir tutara ulaşmaz analiz ve yorumlarda dikkate alınmaz.

2.1.1.4. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

Kredi kurumlarından, sermaye piyasasından ve işletmenin ilişkide bulunduğu kişilerden sağlanan ve ödenme süreleri bir yıldan fazla olan kredilerle diğer uzun vadeli borçlar bilançoda uzun vadeli yabancı kaynakları oluşturmaktadır.

Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamı işletmenin toplam borçlarını oluşturur. Toplam borçların öz kaynakları aşmaması istenir; aşması durumunda varlıklar üzerinde borç verenlerin daha fazla hakkı vardır. Karın çoğunluğu borç verenlere finansman gideri olarak ödenir.

Öz kaynakları aşmamak koşuluyla uzun vadeli olmak kaydıyla işletmenin borç alması istenir. Borçlanma riski dağıtma olarak yorumlanır. Ancak bu borçların hem ödenebilir hem de faiz yükü hafif olan borçlardan oluşması karlılığı olumlu yönde etkiler.

Uzun vadeli yabancı kaynaklar öncelikle maddi duran varlıkların finansmanında kullanılmalıdır. Kısa vadeli borçları ödeyebilmek için uzun vadeli borçlanmaya gidilmesi istenen bur durum değildir. Böyle bir durum hm işletmenin borçlarını artırır hem de faiz yükü getirir.

Uzun vadeli yabancı kaynaklardan vadeleri gelenler kısa vadeli yabancı kaynaklara aktarılır ve dönen varlıklarla ödenir.

İşletmeye uzun vadeli borç verecek olanlar işletmenin borcun süresine bağlı olarak uzun vadede fon yaratma gücüne bakmaları gerekir. Zira bu tür borçlar özellikle duran varlıklardan gelecekte sağlanacak nakit akışlarıyla ödenebilecektir. Buna yönelik bilgiler fon akım tablosundan üretilebilir.

Uzun vadeli yabancı kaynakları oluşturan unsurlara; kısa vadeli yabancı kaynak unsurları ile paralel olduğundan ve sadece vadeleri uzun olduğundan kısaca değinilecektir.

A. Mali Borçlar

Bilanço tarihi itibarıyla ödemelerinize bir yıldan daha fazla süre olan banka kredileri ile sermaye piyasasından kaynak sağlamak amacıyla işletme tarafından ihraç edilen menkul kıymetleri ifade etmektedir.

Banka kredilerinin çok fazla olması, işletmeye faiz yükü getirmesi ve pahalı menkul nedeniyle istenmez. Tahvil ve türevleri menkul kıymet ihracı suretiyle sağlanan uzun vadeli yabancı kaynaklar banka kredilerine nazaran hem maliyeti hem de ödenebilirliği bakımından avantajlıdır. Uygun kullanıldığı takdirde ödemeleri sorun yaratmaz.

Vadelerine bir yıldan daha az bir süre kalan uzun vadeli banka kredileri ve bunlara tahakkuk ettirilen faizler KVKYK lar grubun da uzun vadeli kredilerin ana para kredi taksitleri ve faizleri hesabına aktarılır. Tahvillerden itfa edecek kısımlar ve faizleri de yine KVKYK artışları işletmeye yeni bir fon girişi yaratmazlar.

B. Ticari Borçlar

KVKYK'lar grubunda yer alan unsurların uzun vadeli olanlarıdır. Satıcılardan uzun vadeli kredili alış yapılması istenilen bir işlem olmasına rağmen Türkiye'nin ekonomik koşullarında pek mümkün değildir. Ancak bilançoda yüksek olması istenen bir borç türü olarak işletmenin lehine yorumlanabilir.

C. Diğer Borçlar

İşletmenin yan faaliyetlerinden oluşan borçların uzun vadeli olanlarıdır. Bu tür borçların olması istenir.

D. Alınan Avanslar

KVKYK'lar grubunda açıklanan avansların uzun vadeli olanlarıdır.

E. Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

Borç ve gider karşılıkları, gelecek yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları, diğer uzun vadeli yabancı kaynaklar bilançoda çok fazla tutar da olmazlar. Bunlardan sadece uzun vadeli borç ve gider karşılıkları, kıdem tazminatı karşılıklarının halen sosyal güvenlik mevzuatı gereği yüksek tutarlara ulaşması nedeniyle bilançoda yüksek tutarda gözüktür. İşletmenin yasal bir yükümlülüğü olarak nitelendirilir ve aleyhte bir yorum yapılmaz.

2.1.1.5. Öz Kaynaklar

Öz kaynaklar; işletme sahip veya ortakların işletme kişiliğinin varlıkları üzerindeki toplam haklarının parasal ifadesidir. Bu tanıma göre öz kaynaklar borç verenler için bir güvence niteliğindedir.

Öz kaynaklar oluşumu itibarıyla iki grupta incelenebilir. Birincisi işletme sahip veya ortaklarının sermayelerini ifade eden ödenmiş sermaye ikincisi, işletme faaliyetleri sonucu sağlanan ve henüz işletmeden çekilmemiş dönem karı, geçmiş yıl karları, yedek akçeler, yeniden değerlendirme artışı gibi kaynaklardır. İkinci gruptaki kaynaklara otofinansman kaynakları adı verilmektedir.

Öz kaynakların bu iki oluşum şekli özellikle işletmeye ortak olacaklar bakımından anlam ve önem taşır. Ödenmiş sermaye yoluyla öz kaynak oluşturan işletme çok sayıda hisse senedi ihraç etmiştir. Yeni ortak halen çıkarılmakta olan hisseler suretiyle işletmeye ortak olacaktır. Bu durum hem mevcut ortakların hem de yeni ortağın hisse başına alacağı temettüyü küçültür. Otofinansman kaynaklarının

öz kaynaklar içerisinde büyük olması yukarıda anlatılan durumun tam tersi bir sonuç yaratır. Yani bu durumda hisse senedi sayısı az olacağından hisse başına temettü yüksek olacaktır.

Öz kaynakların borç verenler için bir güvence oluşturması bakımından yabancı kaynaklardan büyük olması istenir.

İşletmecilik literatüründe yanlış anlaşılmalardan ötürü öz kaynakların geri ödenmesi söz konusu olmayan, ucuz ve sürekli kaynaklar olduğu bahse konu olmaktadır. Bu bir yanlış anlaşılımdır. Öz kaynakların maliyeti yabancı kaynaklardan daha büyüktür, geri ödenmesi söz konusu olmasa bile sürekli değildir. Şöyle ki; bir işletmeye ortak olmak isteyen yatırımcı işletmenin hisse senedine piyasadaki diğer yatırım araçlarından daha fazla getiri sağlayacağı için yatırım yapmaktadır. Yani işletme yönetimi bu yatırımcıya en yüksek karı vermek zorundadır. Aksi halde yatırımcı elindeki hisseleri satışa çıkarır ve işletmenin firma değeri düşebilir. Hatta yatırımcı bu satışı "Zararın Neresinden Dönülürse Kardır" mantığıyla yapacağından hisse senetlerinin değeri düşecektir.

Öz kaynakların büyüklüğü ve yeterliliği yabancı kaynaklardan büyük olmasının yanında hem duran varlıkların hem de bir miktar dönen varlıkların finansmanında kullanılması beklenir. Böyle bir beklenti, işletmenin sağlıklı bir net çalışma sermayesi olduğunu gösterir.

Öz kaynakların tutarlı, varlıklardan toplam borçların çıkarılmasıyla hesaplanabilir.

Tek düzen hesap planı ve tip bilançolar esas alındığında öz kaynak unsurları şunlardır:

- A. Ödenmemiş Sermaye**
- B. Sermaye Yedekleri**
- C. Kar Yedekleri**
- D. Geçmiş Yıllar Karları**
- E. Geçmiş Yıllar Zararları (İndirim)**
- F. Dönem Net Karı (Zararı)**

A. Ödenmiş Sermaye

Esas sermaye işletmeye tahsis edilen veya işletmelerin ana sözleşmelerinde yer alan ve ticaret siciline tescil edilmiş bulunan sermayedir. Kayıtlı sermaye sistemine geçen işletmelerde çıkarılmış sermaye olarak adlandırılmaktadır. Eğer ortaklar tarafından taahhüt edilen sermayenin tamamı ödenmiş ise esas sermaye ödenmiş sermaye olarak kabul edilir. Şayet ortaklar taahhüt ettikleri sermayenin bir kısmını henüz ödememişlerse ödenmemiş sermaye tutarı esas sermaye tutarından çıkarıldıktan sonra kalan tutar ödenmiş sermaye olarak adlandırılır.

Anonim şirketler ödenmiş sermaye karşılığında hisse senedi çıkarırlar. Öz kaynaklar grubunun önemli kalemlerinden biridir.

B. Sermaye Yedekleri

Sermaye yedekleri, öz kaynaklar işletme faaliyetleri sonucunda yaratılan kar dışındaki etmenler dolayısıyla arttıran unsurlardır. Bunlar;

- İhraç edilen hisse senetlerinin yazılı değerinden daha yüksek bir değerle satılması durumunda sermayeden daha fazla bir tahsilat yapılmasıyla oluşan hisse senedi ihraç primleri
- Sermaye taahhüdünü yerine getirmeyen ortağın ortaklık payının iptali dolayısıyla şirkete kalan sermaye ödemesi başka bir ifadeyle hisse senedi iptal karları
- Enflasyon nedeniyle maddi duran varlıklar ile iştiraklerdeki yeniden değerlendirme sonucu değer artışının karşılığı olarak maddi duran varlıklar yeniden değerlendirme artışları ve iştirakler yeniden değerlendirme artışları

Türkiye koşulları göz önünde bulundurulduğunda; işletmelerin sürekli sermaye artırımları nedeniyle hisse senedi ihraç primleri ile her yıl yapılan yeniden değerlendirme sonucunda oluşan değer artış fonları öz kaynaklar içerisinde önemli bir tutar ulaşmaktadır.

Hisse senedi ihraç primleri işletmeye nakit olarak giren önemli bir otopfinansman kaynağı olarak yorumlanır. Ayrıca hisse senetlerinin nominal değerinin üzerinde satılması işletmenin lehine yorumlanacak bir durumdur.

Yeniden değerlendirme artışları ilgili varlıkların yeniden değerlendirme oranında değerinin artması sonucunda pasifi dengeleyici unsur olmaktadır. Bu artış sonucunda işletmenin kapasitesi artmadığı gibi işletme aktif anlamında yeni bir fon girişi söz konusu değildir. Özellikle bu husus maddi duran varlıkların analizinde ve sonuçların yorumunda dikkate alınmaktadır. Yeniden değerlendirme artışları çoğu kez çok fazla bekletilmeden sermayeye eklenirler.

C. Kar Yedekleri

Yasa, ana sözleşme hükümleri ya da şirketlerin yetki organları tarafından alınan kararlar uyarınca dağıtılmayarak şirkette bırakılan karlar kar yedekleri olarak ifade edilmektedir. Bu kalemi oluşturan yasal yedekler, statü yedekleri ve olağanüstü yedeklere kar dağıtım tablosu kısmında değinilecektir.

Yedek akçeler dağıtılmayarak işletmede bırakılan karlar olarak öz kaynakları otopfinansman olarak destekler. Ancak mevcut kardan ayrıldıkları için işletmeye yeni bir kaynak girişi söz konusu değildir. Bu kaleme ilişkin analiz ve yorumlarda bu hususun dikkate alınması gerekir.

D. Geçmiş Yıllar Karları

Bilanço tarihi itibarıyla geçmiş faaliyet dönemlerinde ortaya çıkan ve ilgililere dağıtılmamış bulunan karlardan yedek hesaplarına alınmayan tutarlardır. Yedek niteliğindedir.

E. Geçmiş Yıllar Zararları

Geçmiş faaliyet dönemlerinde ortaya çıkan ve gelecek yıllar karlarından mahsup edilmek üzere bekletilen zararlardır. Öz kaynakları azaltıcı bir unsurdur. Bu kalemlerini bilançoda bulunması aktiye yorumlanır.

F. Dönem Net Karı

Dönem net karı işletmenin faaliyet dönemine ilişkin vergiler hesaplandıktan sonra oluşan kardır. Her durumda işletmenin dönemi yüksek bir karla bitirmesi istenir. Zarar istenmeyen bir sonuçtur.

Dönem net karı, Türkiye uygulamalarında öz kaynaklar içerisinde önemli bir yere sahiptir. İşletmenin tüm faaliyetleri sonuçlarının mali yapıya katkısı olarak yorumlanır. Dönem net karına ilişkin ayrıntılar gelir tablosunda açıklanacaktır.

İzleyen sayfalarda işletmeler tarafından düzenlenmesi öngörülen bilanço tiplerine örnek verilmiştir.

İŞLETME ÖZET BİLANÇO TİPİ
(..... TL.) **TABLO 1**

AKTİF (VARLIKLAR)

PASİF (KAYNAKLAR)

	C.D. G.D.		C.D. G.D.
-DÖNEN VARLIKLAR		I-KISA VAD.YABANCI KAYNAKLAR	
A)Hazır Değerler		A.Mali Borçlar	
B) Menkul Kıymetler		B.Ticari Borçlar	
1-Menkul Kıym.Değ. Düş.Karş. (-)		1-Borç Senetleri Reeskontu (-)	
C) Ticari Alacaklar		D. ALINAN AVANSLAR	
1-Alacak Senetleri Rees (-)		E.Yıl.Yaygın İnş.ve Onarım Hakediş Bed.	
2-Şüpheli Alacaklar Karş. (-)		F) Ödenecek Vergi ve Yüküm.	
D) Diğer Alacaklar		G) Borç ve Gider Karşılıkları	
1-Alacak Senetleri Rees. (-)		1-D.Kar ve Vergi ve Diğ. Ys. Yük.Krş.	
2-Şüpheli Alacaklar Karş.(-)		2-D.Kâr.Peş.Öd.Vergi ve Diğ.Yük. (-)	
E) Stoklar		3-Kıdem Tazminatı Karşılığı	
1-Stok Değer Düşüklüğü Karş. (-)		4- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	
2-Verilen Sipariş Avansları		H) Gel. Ayl. Ait Gel.ve Gid.Tah.	
F) Yıl. Yay. İnş. ve Ona. Mal.		1-Diğer Kısa Vd.Yab. Kayn.	
G) Gel. Ayl. Ait Gid. ve Gel. Tah.		K.VAD.YAB.KAYNAKLAR TOPLAMI	
H) Diğer Dönen Varlıklar		II-U.VAD.İYABANCI KAYNAKLAR	
DÖNEN VAR. TOPLAMI		A) Mali Borçlar	
II.DURAN VARLIKLAR		B) Ticari Borçlar	
A)Ticari Alacaklar		1-Borç Senetleri Reeskontu (-)	
1-Alacak Sen. Rees. (-)		C) Diğer Borçlar	
2-Şüpheli Alac.Karş. (-)		1-Diğer Borç Senetleri Rees. (-)	
B) Diğer Alacaklar		D) Alınan Avanslar	
1-Alacak Senetleri Rees. (-)		E) Borç ve Gider Karşılıkları	
2-Şüpheli Alacaklar Karş. (-)		1-Kıdem Tazminatı Karşılıkları	
C) Mali Duran Varlıklar		2-Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	
1-Bağlı Menkul Kıymetler		F) Gel. Yıl. Ait Gel. ve Gid. Tah.	
2-Bağ. Men.Kıy.Değ.D.Karş. (-)		G) Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
3-İştirakler		U.V.YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	
4-İştiraklere Sermaye Taahh. (-)		III-ÖZ KAYNAKLAR	
5-İşt.Ser.Pay.Değ. Düş.Karş. (-)		A) Ödenmiş Sermaye	
6-Bağlı Ortaklıklar		1-Sermaye	
7-Bağlı Ort.Serm. Taahhüt. (-)		2-Ödenmemiş Sermaye	
8-Bağ.Ort.Ser.Pay.D.Düş.Karş.(-)		B) Sermaye Yedekleri	
9- Diğer Mali Duran Varlıklar		1-Hisse Senedi İhraç Primleri	
10-Diğ. Mali Dur.Varl.D.Düş.K.(-)		2-Hisse Senedi İptal Kararı	
D) Maddi Duran Varlıklar		3-M.D.V.Yeniden Değerleme Artışları	
1- Maddi Duran Varlıklar (Brüt)		4-İştiraklerYeniden Değerleme Artışları	
2-Birikmiş Amortismanlar (-)		5-Diğer Sermaye Yedekleri	
3- Yapılmakta Olan Yatırımlar		C) Kar Yedekleri	
4-Verilen Sipariş Avansları		1-Yasal Yedekler	
E) Maddi Olmayan Duran Varlıklar		2-Statü Yedekleri	
1-Maddi Olmayan Duran Varlıklar		3-Olağanüstü Yedekler	
2-Birikmiş Amortismanlar (-)		4-Diğer Kar Yedekleri	
3-Verilen Avanslar		5- Özel Fonlar	
F) Özel Tüklenmeyen Tabi Varlıklar		D) Geçmiş Yıllar Karları	
1) Özel Tük. Tabi Var. (Brüt)		E) Geçmiş Yıllar Zararları (-)	
3) Verilen Avanslar		F) Dönem Net Karı (Zararı)	
G) Gel. Yıl. Ait Gid. ve Gelir Tah.			
H) Diğer Duran Varlıklar			
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	
DİPNOTLAR:			

İŞLETME AYRINTILI BİLANÇO TİPİ
(..... TL.) **TABLO 2**

AKTİF (VARLIKLAR)

PASİF (KAYNAKLAR)

	C.D. G.D.		C.D. G.D.
I-DÖNEN VARLIKLAR		I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
A) Hazır Değerler		A) Mali Borçlar	
1-Kasa		1-Banka Kredileri	
2-Alınan Çekler		2- U.Vd.Krd.Ana Para Tak.ve Faiz.	
3-Bankalar		3-Tah., Anapara, Borç, Tak.ve Fai.	
4-Ver.Çek. ve Öde.Emir. (-)		4-Çıkarılmış Bonolar ve Sen.	
5-Hazır Değerler		5-Çıkarılmış Diğer Menkul Kıy.	
B) Menkul Değerler		6-Menkul Kıy. İhraç Farkı (-)	
1-Hisse Senedi		7- Diğer Mali Borçlar	
2- Özel Kes.Tah., Sen.ve Bon.		B) Ticari Borçlar	
3- Kamu Kes.Tah.Sen.ve Bon.		1- Satıcılar	
4-Diğer Menkul Değerler		2-Borç Senetleri	
5-Men.Kıym.Değ.Düş.Karş. (-)		3- Borç Senetleri Rees. (-)	
C) Ticari Kaynaklar		4-Alınan Dep.ve Teminatlar	
1- Alıcılar		5-Diğer Ticari Borçlar	
2- Alacak Senetleri		C) Diğer Borçlar	

3- Alacak Senetleri 4- Ver.Depozito ve Tem. 5- Şüpheli Ticari Alacaklar 6- Şüp.Tic.Alac.Karş. (-) D) Diğer Alacaklar 1- Ortaklardan Alacaklar 2- İştiraklerden Alacaklar 3- Bağlı Ortaklıklardan Alac. 4- Personelden Alacaklar 5- Diğer Ticari Alacaklar 6- Diğer Alacak Sen.Rees. (-) 7- Şüpheli Diğer Alacaklar 8-Şüpheli Diğ. Alac.Karş. (-) E) Stoklar 1- İlk Madde ve Malzeme 2- Yarı Mamuller 3- Mamüller 4- Ticari Mallar 5- Diğer Stoklar 6- Stok Değ.Düş.Karş. (-) 7- Verilen Sipariş Avansları F) Yıll.Yay.İnş.Onar.ve Mal. 1-Yıllara Yay.İnş.Ona.ve Mal. 2- Taşeronlara Verilen Avans. G) Gel.Ay.Ait Gid.ve Gel.Tahakk. 1- Gelecek Aylara Ait Giderler 2- Gelir Tahakkukları H) Diğer Dönen Varlıklar 1-Devreden KDV 2- Diğer KDV 3- Peşin Ödenen Verg.ve Fon. 4- İş Avansları 5- Personel Avansları 6- Sayım ve Tesellüm Noks. 7- Diğer Çeşitli Dönen Varl. 8- Diğer Dönen Varl.Karş. (-)	1- Ortaklara Borçlar 2- İştiraklere Borçlar 3- Bağlı Ortaklıklara Borçlar 4- Personele Borçlar 5- Diğer Çeşitli Borçlar 6- Diğer Borç Sen. Rees. (-) D) Alınan Avanslar E) Yıl.Yay.İnş. ve Ona.Hak.Bed. 1- Yıl.Yay.İnş. ve Onarım Hak.Bed. F) Ödenecek Vergi ve Yüküm. 1- Ödenecek Vergi ve Fonlar 2- Ödenecek Sosyal Güv.Kes. 3- Vad.Geç.Ert/Taks.Ver.ve Diğr.Yük. 4- Diğer Yükümlülükler G) Borç ve Gider Karşılıkları 1- Dön.Karı ve Ver.Di.Yas.Yük.Karş. 2- D.Kar.Peş.Öd.Ver. Ve Yük. (-) 3- Kıdem Tazminatı Karşılığı 4- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları H) Gel.Ayl.Ait Gel.ve Gider Tahakk. 1- Gelecek Aylara Ait Gelirler 2- Gider Tahakkukları I) Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kay. 1- Hesaplanan KDV 2- Diğer KDV 3- Sayım ve Tesellüm Fazlalıkları 4- Diğer Çeşitli Yabancı Kaynaklar
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI	K.VAD.YABANCI KAYN.TOPLAMI

TABLO 2 DEVAMI PASİF KAYNAKLAR

AKTİF VARLIKLAR

C.D. G.D.	C.D. G.D.
I-DURAN VARLIKLAR A) Ticari Alacaklar 1- Alıcılar 2- Alacak Senetleri 3- Alacak Senetleri Rees. (-) 4- Ver.Dep.ve Tem. 5- Şüpheli Alacaklar Karş. (-) B) Diğer Alacaklar 1- Ortaklardan Alacaklar 2- İştiraklerden Alacaklar 3- Bağlı Ort. Alacaklar 4- Personelden Alacaklar 5- Diğer Çeşitli Alacaklar 6- Diğer Alac.Sen.Rees. (-) 7- Şüpheli Alac.Karşılığı C) Mali Duran Var. 1- Diğer Menkul Kıymetler 2- Bağ.Men.Kıy.Değ.D.Kar.(-) 3- İştirakler 4- İştiraklere Serm.Taah.(-) 5- İşt. Serm.Pay.Değ.Düş.Karş.(-) 6- Bağlı Ortaklıklar 7- Bağ.Ort.Sermaye Taahhüt. (-) 8- Bağ.Ort.Ser.Pay.D.Düş.Kar.(-) D) Maddi Duran Varlıklar 1- Arazi ve Arsalar 2- Yer altı ve Yer üstü Düzenleri 3- Binalar 4- Tesis, Makine ve Cihazlar 5- Taşıtlar 6- Demirbaşlar 7- Diğer Maddi Duran Varlıklar 8- Birikmiş Amortismanlar 9- Yapılmakta Olan Yatırımlar 10- Verilen Avanslar E) Maddi Olmayan Duran Varlıklar 1- Haklar 2- Şerefiye	I-U.VADELİ YABANCI KAYNAKLAR A) Mali Borçlar 1- Banka Kredileri 2- Çıkarılmış Tahviller 3- Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler 4- Menkul Kıymetler İhraç Farkı (-) 5- Diğer Mali Borçlar B) Ticari Borçlar 1- Satıcılar 2- Borç Senetleri 3- Borç Senetleri Reeskontu (-) 4- Alınan Depozito ve Teminatlar 5- Diğer Ticari Borçlar C) Diğer Borçlar 1- Ortaklara Borçlar 2-İştiraklere Borçlar 3-Bağlı Ortaklıklara Borçlar 4- Diğer Çeşitli Borçlar 5- Diğer Borç Senetleri Rees. (-) 6- Kamuya Olan Ert.ve Tastiklend.Borçlar D) Alınan Avanslar E) Borç ve Gider Karşılıkları 1- Kıdem Tazminatı Karşılıkları 2- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları F) Gel.Ay.Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları 1- Gelecek Yıllara Ait Gelirler 2- Gider Tahakkukları G) Diğer Kısa Vadeli Yab.Kaynaklar 1- Gel.Yıll.Ert.veya Terkin Edilecek KDV 2- Diğer Uzun Vad. İ.Yabancı Kaynaklar U.V.Y.KAYNAKLAR TOPLAMI III.ÖZKAYNAKLAR A) Ödenmiş Sermaye 1- Sermaye 2- Ödenmiş Sermaye (-) B) Sermaye Yedekleri 1- Hisse Senedi İhraç Primleri 2- Hisse Senedi İptal Karları

3- Kur.ve Örg. Giderleri 4- Ar.ve Ge.Gider. 5- Özel Maliyetler 6- Diğ.Mad.Olmayan Dur.Var. 7- Birikmiş Amortismanlar (-) 8- Verilen Avanslar F) Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar 1- Arama Giderleri 2- Hazırlık ve Geliştirme Giderleri 3- Diğer Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar 4- Birikmiş Tükenme Payları (-) 5- Verilen Avanslar G) Gel.Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakk. 1- Gelecek Yıllara Ait Giderler 2- Gelir Tahakkukları 3- Diğer Çeşitli Duran Varlıklar	3- M.D.V Yeniden Değerleme Artışları 4- İştirakler Yeniden Değerleme Artışları 5- Sermaye Yedekleri C) Kar Yedekleri 1- Yasal Yedekler 2- Statü Yedekleri 3- Olağanüstü Yedekler 4- Diğer Kar Yedekleri 5- Özel Fonlar D) Geçmiş Yıllar Karları E) Geçmiş Yıllar Zararları (-) F) Dönem Net Karı (Zararı)
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI DİPNOTLAR 1..... 2.....	ÖZKAYNAKLAR PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI

2.1.2 Gelir Tablosu Kalemlerinin Analiz Bakımından Anlam Ve Önemi

Gelir tablosu, herhangi bir ekonomik birimin belirli bir dönemdeki faaliyet sonuçlarını gösteren tablodur. Gelir tablosu işletmelerin kuruluş amacını oluşturan karın nasıl oluştuğunu ayrıntılı bir şekilde gösterir. Kar tüm işletme ilgililerinin dikkatini çeken bir kavramdır ve tüm işletme ilgilileri tarafından analiz edilir.

İşletme ilgilileri gelir tablosunu işletmenin karlılığını, yatırım değerini ve kredi değerini belirlemek için kullanır. Gelir tablosu bilgi kullanıcılarına gelecekteki nakit akışlarının miktarı, zamanlaması ve belirsizliğini tahmin etmeye, yönetimin yeterliliğinin ölçülmesine ve yönetsel amaçların başarıyla başarılmadığının değerlendirilmesine yardımcı bilgiler sağlar. Bu bilgilerin bir çoğu da gelir tablosunun analiz edilmesi sonucunda elde edilir.

Gelir tablosunda faaliyet sonuçları hasılat maliyet gider, kar, zarar, gelir gibi kavramlarla ölçülmektedir. İşletmenin faaliyetleri ana faaliyetler ve yan faaliyetler, süreklilik arz eder faaliyetler ve süreklilik arz etmeyen faaliyetler olarak sınıflandırılmaktadır. Bu temelde gelir tablosu işletmenin net faaliyet sonucunun hesaplanmasına yönelik olarak beş bölüme ayrılmaktadır. Bunlar;

- **Brüt satış karı/zararı bölümü**
- **Faaliyet karı/zararı bölümü**
- **Olağan kar veya zarar bölümü**
- **Dönem karı veya zarar bölümü**
- **Dönem net karı veya zarar bölümü**

2.1.2.1.Brüt Satış Karı /Zararı Bölümü

Brüt Satış Karı bir işletmenin ana faaliyetlerinin olumlu sonucudur. Başka bir ifade ile mal ve hizmet satışlarından elde ettiği net hasılatın bu hasılatı elde etmek için katlandığı giderlerin çıkarılması sonucundaki pozitif değere Brüt Satış Karı negatif değere ise Brüt Satış Zararı adı verilmektedir.

Net Hasılatı ulaşmak için brüt satışlardan satış indirimleri olarak satış iadeleri ve satış iskontoları düşülür. İşletmenin brüt hasılatı ile net hasılatlarının aynı tutarlar olması istenen bir durumdur. Yani satış iade ve iskontoları istenmeyen bir durumdur. İşletmenin hasılatını azaltıcı faktörlerdir. Satış iade ve iskontolarının yüksek olması ve hasılatı azaltması işletmenin satış gücünü çektiğine veya sattığı mallarda kalite sonucu olduğu şeklinde yorumlanır. Her iki durumda ana faaliyet hasılatını azaltacağından ve uzun dönemde özellikle kalitesizlik nedeniyle müşteri kaybına yol açacağından işletmenin aleyhine yorumlanır. Ancak her işletmede de iskonto ve iade olabileceği unutulmamalıdır. Rakamın makul bir düzeyde olması durumunda aleyhte yorum yapılmaz.

Net satışlardan, imalat işletmelerinde satılan malın maliyeti, ticaret işletmelerinde, satılan ticari malların maliyeti ve hizmet işletmelerinde satılan hizmet maliyeti çıkarıldıktan sonra brüt satış karı elde edilir.

Brüt Satış Karının, kendisinden sonra gelen giderleri karşılayıp yeterli bir net dönem karı bırakılacak büyüklükte olması istenir. Brüt Satış Karının büyük olması ise satılan mal ve hizmet maliyetinin düşük

olmasına bağlıdır. Özellikle satışlar artarken maliyetlerini daha az artması Brüt Satış Karını olumlu yönde etkiler. Böyle bir durum işletmenin satışlarını arttırarak karını arttırabileceğini gösterir. Tersine durum da; artan satışlar, marjinal maliyet olarak nitelendirilebileceğimiz maliyetleri de artırıyor ve işletmenin satışlarını arttırarak karını arttıramayacağı şekilde yorumlanır.

İşletmenin faaliyet alanı, Brüt Satış Karının büyüklüğünü ve satış kârlılığı oranını etkiler. İmalat işletmelerinde Brüt Satış Karının hasılatın yarısı kadar olması beklenirken ticaret işletmelerinde oranı düşük olabilir.

Dönem net karına Brüt Satış Karının katkısının fazla olması istenir. Böyle bir durum, karlılığın sürekli olacağına işaret eder. Nakit akışları sürekli olacaktır. Yöneticilerin amaçlara ulaşma derecesi yüksek olacaktır.

Brüt Satış Zararı istenmeyen bir durumdan hatta Brüt Satış Zararı elde eden bir işletmenin faaliyetlerini sürdürmesine olanak yoktur.

2.1.2.2. Faaliyet Karı veya Zararı

Faaliyet Karı satılan mal veya hizmetin maliyetine dahil edilmeyen fakat ana faaliyetin sürdürülebilmesi bakımından katlanılması gereken araştırma ve geliştirme giderleri, pazarlama satış ve dağıtım giderleri ile genel yönetim giderleri toplamının Brüt Satış Karından çıkarılması suretiyle hesaplanır. Bu üç gidere faaliyet giderleri olarak adlandırılmaktadır.

Faaliyet giderleri ana faaliyetin sürdürülmesi için mutlaka yapılır. Bu giderler Brüt Satış Karının belirli bir oranına kadar makul karşılanabilir. Ancak Brüt Satış Karından fazla olup işletmenin dönemi faaliyet zararı ile kapatılması hiçbir zaman istenmez.

Faaliyet giderlerinin büyüklüğü işletmenin faaliyet türüne göre değişir. Genellikle imalat işletmelerinde ve büyük işletmelerde bu tür giderler yüksektir. Ticaret işletmeleri ile küçük ölçekli işletmelerde daha düşük düzeyde olması beklenir.

2.1.2.3. Olağan Kar veya Zarar

Olağan kar veya zarar, gerek ana faaliyetlerden gerekse yan faaliyetlerden süreklilik gösterenlerin sonucudur. Olağan kar veya zarar bölümünün üç unsuru vardır. Bunlar;

- Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar
- Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar
- Finansman Giderleri

İşletmenin ana faaliyeti dışında iştiraklerden ve bağlı ortaklıklardan elde edilen temettü gelirleri, yabancı paraların Türk Lirasına çevrilmesi sırasında olumlu kur farkları olan kambiyo karları, kira gelirleri, konusu kalmayan karşılıklar, kambiyo karları, kira gelirleri, menkul kıymet satış karları ve reeskont faiz gelirleri gibi unsurların diğer faaliyetlerden olağan gelir ve karları oluşturmaktadır.

Yine ana faaliyeti dışında olup süreklilik arzeden; karşılık giderleri, komisyon giderleri, kambiyo zararları, menkul kıymet satış zararları, reeskont faiz giderleri gibi gider ve zarar unsurları diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararları oluşturmaktadır.

Bütün işletmelerde yan faaliyetlerden elde edilen gelir ve karların, yan faaliyetlerden oluşan gider ve zararları karşılaması beklenir. Hatta gelir ve karların ana faaliyet karına katkı sağlaması olumlu karşılanır.

Konusu kalmayan karşılıklar, reeskont faiz gelirleri karı arttıran ancak işletmeye fon girişi sağlamayan gelirlerdir. Buna karşılık, reeskont faiz giderleri ve karşılık giderleri dönem karının azaltılmasına rağmen fon çıkışı gerektirmeyen giderlerdir.

İşletmenin sağlamış olduğu yabancı kaynaklarla ilgili olarak katılan ve varlıkların maliyetlerine eklenmemiş bulunan faizler, kur farkları, kredi komisyonları ve benzeri diğer giderler finansman giderlerini oluşturmaktadır. Yabancı kaynak kullanan her işletmede finansman gideri oluşmaktadır. Ancak finansman giderleri hiçbir zaman faaliyet karını bitirecek büyüklükte olmamalıdır.

Finansman giderlerinin makul bir seviyede olması beklenen bir durumdur. Makul bir seviye Brüt Satış Karının %5 ila %10 arası olabilir. Ancak her zaman düşük düzeyde olması olumludur.

Finansman giderlerinin yüksek olması işletmenin borçlarının öz kaynaklardan daha fazla olduğuna ya da işletmenin borçlarının yüksek maliyetli olduğuna işaret eder. Her iki durumda uzun sürede özellikle ortaklar aleyhine sonuçlar doğurur.

2.1.2.4. Dönem Karı veya Zararı

Dönem karı veya zararı işletmenin vergilerden önceki net faaliyet sonucudur. Zarar istenmeyen bir faaliyet sonucudur. Analizlerde Dönem Karı veya Zararı bölümünün çok fazla bir anlamı yoktur ve dikkate alınması gereken bir kalemdir. Dönem Karı veya Zararı kaleminden önce olağandışı gelir ve karlar ile olağandışı gider ve zarar kalemleri söz konusudur. Başka bir ifadeyle Dönem Karı; olağan kar veya zarar tutarına, olağandışı gelirlerin eklenmesi, olağandışı gider ve zararların düşülmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Buna göre;

- İşletme süreklilik arz eden ana ve yan faaliyetlerini zararlarla sonuçlandırmasına rağmen, yüksek tutarda olağandışı gelir elde ederek dönemi karla kapatabilir. Böyle bir dönem karı süreklilik arz etmeyeceğinden bilgi kullanıcıları için önemli bir bilgi değildir. Ancak dikkat edilmesi gerekir. Veya;
- İşletme süreklilik arz eden ana ve yan faaliyetlerini karla sonuçlandırmıştır. Fakat dönem içerisinde oluşan yüksek tutarda olağan dışı bir gider işletmenin dönemi zararlarla kapatmasına neden olabilir. Ancak böyle bir gider de süreklilik göstermeyeceğinden çok fazla dikkate alınmaz.

Ancak her durumda olağan dışı gider ve zararların olağan dışı gelir ve karlarla karşılanması, hatta gelir ve karların büyük olması beklenir.

2.1.2.5. Dönem Net Karı veya Zararı

Dönem Net Karı veya Zararı işletmenin tüm faaliyetlerinin net sonucunu oluşturmaktadır. Zarar istenmeyen bir sonuçtur. Dönem net karı, dönem karı kaleminden işletmenin mükellefiyetinden doğan vergi ve fonların düşülmesinden sonraki tutardır.

Gelir tablosundaki Dönem Net Karı kalemi aynı zamanda bilançodaki dönem net karı kalemidir. Bu anlamıyla gelir tablosu, bilançoda yer alan dönem net karının veya dönem net zararının ayrıntılı oluşumunu göstermektedir. Bu oluşum şekli işletme ilgilileri için önemli bir bilgidir.

İşletmelerin kurulma, yaşama ve geleceği karla yakından ilgilidir. İşletme hakkında karar verecek olanlar karın oluşumunu mutlaka analiz edeceklerdir.

İşletmenin sektör ortalaması ve hatta onun üzerinde bir tutarda dönem net karı elde etmesi beklenir. Elde edilen bu karın ana faaliyet karı ağırlıklı olması olumlu karşılanır. Böyle bir durumda işletmenin gelecekte de kar elde edeceğine işaret eder.

Karın olağan dışı gelirler ağırlıklı olması süreklilik göstermeyeceğinden aleyhte yorumlanır.

İşletmenin dönemi karla kapatması ve bu karın yüksek olması işletme faaliyetlerinin mali yapıya olumlu katkı sağlaması bakımından lehte yorumlanır. Böyle bir durumda öz kaynakların ofinansman unsurları, ödenmiş sermayeye göre daha fazla olacaktır. Ortaklara doyurucu bir kar dağıtılacak bu da işletmenin firma değerini yükseltecektir.

Gelecekte kar etmesi öngörülen işletme; yatırımcıları, kredi verenler, ortakları, çalışanları tarafından tercih edilecektir.

İŞLETME ÖZET GELİR TABLOSU TİPİ
(..... TL.)

TABLO 3

	Önceki Dönem	Cari Dönem
A. Brüt Satışlar		
B. Satış İndirimleri (-)		
C. Net Satışlar		
D. Satışların Maliyeti (-)		
Brüt Satış Karı veya Zararı		
E. Faaliyet Giderleri		
Faaliyet Karı veya Zararı		
F. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar		
G. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar (-)		
H. Finansman Giderleri (-)		
Olağan Kar veya Zarar		
I. Olağan Dışı Gelir ve Karlar		
J. Olağan Dışı Gider ve Zararlar (-)		
Dönem Karı veya Zararı		
K. D. Kar. Ver. ve Diğ. Yasal Yük. Karşılıkları (-)		
Dönem Net Karı veya Zararı		
Dipnotlar.		
1-.....		
2-.....		

- İşletmeler, belirlenen büyüklüklere göre bin, milyon, milyar ya da trilyon olarak rakamlarına göstereceklerdir.

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU TİPİ
(.....TL.)

TABLO 4

	Ön.Dön.	Cari Dön.
A. BRÜT SATIŞLAR		
1- Yurtiçi Satışlar		
2- Yurtdışı Satışlar		
3- Diğer Gelirler		
B. SATIŞ İNDİRİMLERİ		
1- Satış İadeleri (-)		
2- Satış İskontoları (-)		
3- Diğer İndirimler (-)		
C. NET SATIŞLAR		
D. SATIŞLARIN MALİYETİ		
1- Satılan Mamuller Maliyeti (-)		
2- Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)		
3- Satılan Hizmet Maliyeti (-)		
4- Diğer Satışların Maliyeti (-)		
BRÜT SATIŞ KARI veya ZARARI		
E. FAALİYET GİDERLERİ (-)		
1- Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)		
2- Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)		
3- Genel Yönetim Giderleri (-)		
FAALİYET KARI veya ZARARI		
F. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR ve KARLAR		
1- İştiraklerden Temettü Gelirleri		
2- Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri		
3- Faiz Gelirleri		
4- Komisyon Gelirleri		
5- Konusu Kalmayan Karşılıklar		
6- Menkul Kıymet Satış Karları		
7- Kambiyo Karları		
8- Reeskont Faiz Gelirleri		
9- Diğer Olağan Gelir ve Karlar		
G.DİĞER FAAL.OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		
1- Komisyon Giderleri (-)		
2- Karşılık Giderleri (-)		
3- Menkul Kıymet Satış Zararları (-)		
4- Kambiyo Zararları (-)		
5- Reeskont Faiz Giderleri (-)		
6- Diğer Olağan Gider ve Zararlar (-)		
H.FİNANSMAN GİDERLERİ		
1- Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)		
2- Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)		
OLAĞAN KAR veya ZARAR		
I. OLAĞAN DIŞI GELİR ve KARLAR		
1- Önceki Dönem Gelir ve Karları		
2- Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar		
J. OLAĞAN DIŞI GELİR ve KARLAR		
1- Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)		
2- Önceki Dönem Gider ve Zararları		
3- Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar (-)		
DÖNEM KARI veya ZARARI		
K. DÖN..KARI VER. ve DİĞ.YAS.YÜK.KARŞILIKLARI (-)		
DÖNEM NET KARI veya ZARARI		
DİPNOTLAR:		
1-.....		
2-.....		

- İşletmeler, belirlenen büyüklüklerine göre bin, milyon ya da trilyon olarak rakamlarına göstereceklerdir.